

پشویه کی کورت بو مملانییه کی فراوانتر له داها توودا

19-10-2022

نووسه ره کان

عهلی سه رباز جاف

کورتیه : دواي زیاتر له سالیک ئالۆزی، کیشمه کیش و کبیرکی سی پیکهاته ی سه ره کی له پرۆسه ی سیاسی له عیراق، هه ر چۆنیک بیت قوناغه سه خته که ی پیکهانی حکومت تیپه ریندرا. هه ر له سه ره تاي له دایکبوونی ئەم حکومته نوویه، ئازار و کاریگه ری ماوه ی رابردوو له ناکۆکی نیوان پارته سیاسییه کانی عیراقی پیوه دیاربوو.

دوای زیاتر له سالیك ئالۆزی، کیشمه‌کیش و کبیرکبى سى پښکاته‌ی سهره‌کى له پرۆسه‌ی سیاسى له عیراق، ههر چۆنیک بیت قوناعه سهخته‌کى پښکاته‌ی حکومت تیپه‌ریندرا. ههر له سهره‌تای له دایکبوونى ئەم حکومت ته نوښه، نازار و کاریگه‌رى ماوه‌ی رابردوو له ناکوکی نیوان پارتی سیاسیه‌کانی عیراقی پښوهدیاروو. به‌لام ههر چۆنیک بیت له کوټایدا سازانیکى کاتى ناراسته‌وخو، هه‌موو حیزبه ده‌سه‌لانداره‌کانی عیراقی کوکرده‌وه، به شىوازیک، هه‌موو لایه‌نه‌کان به که‌مترین زهره‌ر له هاوکیشیه‌ی پښکاته‌ی حکومت ده‌رچوون. ئەو هاوکیشیه‌ی که هه‌ندیک پښووابوو قوناخى پښکدادان و کوټایى هینان به یه‌کدی ده‌بیت.

به‌لام بۆ هه‌ندیک جیگه‌ی پرسپاره که بۆ سهر له‌سهر هه‌موو ئەو رووداو و جولانه بیده‌نگى هه‌لبژارد؟ بى گومان سهر که‌سیکه قسه‌کردنى یان بیده‌نگى هه‌موو کات به نامانج بووه. هه‌روه‌ها جیگه‌ی پرسپاره که ئەم بیده‌نگیه‌ی سهر تاوه‌کو که‌ی به‌رده‌وام ده‌بیت.

ئایا هاوپه‌یمانى به‌رپوه‌بردنى ده‌ولت به‌سهر هاوپه‌یمانى سیقوولی سهرکه‌وت ؟

له دوای کشانه‌وه‌ی سهر و به‌جیه‌یشتنى هاوپه‌یمانه‌کانى (پارتى دیموکراتى کوردستان وهاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى)، هه‌ندیک پښووابوو پارتى و سهره‌ه‌رى پاشماوه‌ی پۆسته‌کانى حکومتیان بۆ ده‌مینیته‌وه و کاریگه‌ریه‌کى به‌رچاویان له گه‌مه‌ی پښکاته‌ی حکومتدا نابیت! به‌لام رووداوه‌کان به پښه‌وانه‌ی ئەو بۆچوونه بوون و ههر زوو هه‌لبوووسى له رینگای پښکیشکردنى ده‌ست له کارکیشانه‌وه‌کى له پۆستى په‌رله‌مان، لایه‌نه‌کانى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى ناچار کرد که پالپشتى خۆى بۆ ده‌رپریت و له رینگای ئەوه‌شه‌وه شوپنى خۆى له هاوکیشیه‌ی نوښى پښکاته‌ی حکومت بکاته‌وه. به‌لام پارتى پښووستى به‌و جوړه‌جوله‌ دراماتیکیانه نه‌بوو و ههر سوور بوو له‌سهر گوپرنى سه‌رۆککۆمار و به ده‌سته‌هینانى مافه ده‌ستووریه‌کانى هه‌ریمی کوردستان. ئەمه‌ش وایکرد هه‌وله‌کانى ناچارکردنى پارتى له به‌شداریکردن له حکومت ته نوښه‌کى له رینگای مووشه‌ک بارانى ئیران و هه‌لبژاردنى که‌سى سه‌رۆککۆمار زیاد بکه‌ن و هه‌روه‌ها هۆشداریه‌کانى ئیران و ئاکته‌رکانى له عیراق بۆ هه‌ریمی کوردستان و پارتى روژ به دوای روژ زیاتریان ده‌کرد. به‌لام له کوټایدا لابردنى که‌سى د. به‌رهه‌م سالىح له پۆستى سه‌رۆککۆمارى عیراق ئیران ، هه‌ندیک لایه‌نى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى و پارتى به‌رزه‌وه‌ندییه‌کانیان به‌کیان گرتوه و بووه ده‌رته‌نجامى ئەوه‌ی تاوه‌کو ئیستا پارتى له هاوکیشه‌که‌ دۆراو نه‌بیت.

ئه‌گه‌ر به وردى به دوای براوه‌ی هاوکیشه‌که‌ بگه‌رپین ده‌بیت چه‌ند خالیك له به‌رچا و بگيریت. یه‌که‌م، هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى و پارتى به کشانه‌وه‌ی سهر زۆرینه‌ی هاوپه‌یمانییه‌که‌یان له په‌رله‌مانى عیراقیان له‌ده‌ستدا! هه‌روه‌ها ده‌بیت هه‌ندیک بىر له قسه‌کانى روژانى هه‌بوونى هاوپه‌یمانى سیقوولی له په‌رله‌مانى عیراق بکه‌ینه‌وه. ئەو روژانه‌ی پارتى به په‌یوه‌ندیکردن‌یان و شوښکردنه‌وه بۆ ئیسراييل تۆمه‌تبار ده‌کرا و هه‌روه‌ها هه‌لبوووسیش به شوښکه‌وته و گوښگرى ئیمارات و سعودیه تۆمه‌تبار ده‌کرا. به‌لام ئەم‌پرو هه‌ر دوو لایه‌نه‌که ئەکتەرى سه‌ره‌کین له حکومت ته چاوه‌پوانکراوه‌کى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى. هه‌لبوووسى بووه ته‌نیا سه‌رۆککۆماریک له سى سه‌رۆکایه‌تیه‌کى ئەم کابینه‌یه که هه‌م سه‌دیه‌کان و هه‌م چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگیش ده‌نگى پښ داوه و هه‌روه‌ها پارتیش قسه‌کى خۆى برده‌ سهر و نه‌یه‌یشت د. به‌رهه‌م له پۆسته‌کى بمینیته‌وه و ئەو به‌ربرزى پښتوانى لى ده‌کرد ده‌رگای کۆشكى سه‌لامى له‌سهر کرایه‌وه.

ئەو پالپشتیه‌یه‌ به‌هێزه‌ی چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى بۆ پارتى و هه‌لبوووسى واده‌کات چیدیکه چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى نه‌توانیت گله‌بى له پارتى و هاوپه‌یمانى سهره‌ه‌رى بکات و تۆمه‌تباریان بکات به هه‌ول‌دان‌یان بۆ دابه‌شکردنى مالى شيعه و وا ده‌کات کبیرکبىکه له نيو مالى شيعه‌دا به‌هیلته‌وه.

سهره‌تای دابه‌شبوونى به‌هێزه‌ی چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى

هه‌رچه‌نده چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى بۆ ماوه‌ی کورتخایه‌ن جیه‌یلراوه‌کانى هاوپه‌یمانى سیقوولی رازى کرد. به‌لام پرۆسه‌ی قایلکردنى هاوپه‌یمانه‌کانى خۆى له عه‌زم و په‌کبى به‌سهر خۆى قورس کرده‌وه. چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى داواکارییه‌کانى سووننه‌کانى عه‌زمى بۆ لابردنى هه‌لبوووسى له پۆسته‌کى به هه‌ند وه‌رته‌گرت و به پښه‌وانه‌ش چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى متمانه‌ی خۆى به هه‌لبوووسى به‌خشى. هه‌روه‌ها دابه‌شبوونى بۆچوونه‌کانى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى له ده‌نگدان‌یان به به‌ربرزى په‌کبى نیشتمانى کوردستان نیشانه‌یه‌کى دیکه‌ی دابه‌شبوونى بۆچوونه‌کانى نيوخۆبانه. ههر چه‌نده روژیک پښ هه‌لبژاردنى سه‌رۆککۆماریش، بافل تاله‌بانى هه‌ستى به له ده‌ستدانى زۆرینه‌ی ده‌نگ بۆ دیاریکردنى سه‌رۆککۆمار کرد و له رینگای په‌يامیکه‌وه، بۆ دواپښ جار داواى له چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى کرده‌وه که ده‌نگ به به‌ربرزى "فه‌رمیه‌که‌یان" بدات. به‌لام داواکارییه‌کى سه‌رۆکى په‌کبى به هه‌ند وه‌رته‌گیرا و هه‌ندیک لایه‌نى چوارچۆه‌ی هاوئاهاه‌نگى، به تاببه‌ت مالىکى فیتو نيوخۆبى و ناوچه‌یه‌کى سهر د. به‌رهه‌م سالىحان نه‌شکاند و بگه‌ر به گه‌رمیه‌وه پښوازیبشيان لى کرد.

هەناسەكیڭشانیک بوو درێژەپێدانی مەملانیگان

چوارچێوەی هاوئاھەنگی و سەدریش زۆر باش لەو تێگەشتن ئەگەر لەم چرکە ساتەدا درێژە بە مەملانیگان بەدەن، ئەو ھەر لایەنیکیشیان سەرکەوتوو بێت بە لاوازبەو دەرباز دەبێت و بەرگە یەھێچ گۆشارێکی نیۆدەولەتی یان نیۆخۆیی ناگرێت. بۆیە سووربوونی لایەنەکانی چوارچێوەی هاوئاھەنگی لە گۆرینی کۆمیسوونی ھەلبژاردن و یاساکە یە لەم دوایانەدا زۆر کال بوو. ھەرۆھە باسەکانی چوارچێوەی هاوئاھەنگی لە لایەنی سەدرییەکان لە پۆستە بالاکانی حکومەتیش لە باسدا نەما. ئەمانەش دەکرێت ھۆکاری بێدەنگییەکی سەدر بێت لەوکاتە ھەموو عێراق و ئەو کەسانە یە چاودێری دۆخی سیاسی عێراق دەکەن، چاوەڕێی تۆبێکی خۆدی سەدر یان ھەزیرەکیان دەکرد. تۆبێک کە دەکرا کە تەواوی پڕۆسە یە ھەلبژاردنی سەرۆککۆمار ھێچ نەبێت بۆ چەند رۆژێک دوابخات. بەلام سەدرییەکان لە رێگە ی تۆبێکی ھەسەن عەزازییەو، بە شێوازی گۆپی سەوزیان بۆ پیکھێنانی حکومەت ھەلکرد و ئەگەری تۆمەتبارکردنی سەدرییەکانی بە مووشەکیبارانەکانی پەلەمانی عێراق لەو رۆژەدا نەھێشت.

ھەر چەندە ماوەیەکی لایەنەکانی چوارچێوەی هاوئاھەنگی ھەموو تۆمەتەکانیان لە پەخستنی پڕۆسە ی پیکھێنانی حکومەت ئاراستە ی مستەفا کازمی دەکرد نەک سەدر، بەلام عەزازی ئەو تۆبە ی ھەر کرد و گوتی:

^[1] "ھەر کەسێک پەنا بۆ چەک ببات بۆ پەخستنی دانێشتنی پەرلەمان، ئەو کەسە باشکۆی گەندەلکارەکانە و دەبەوێت گەندەلکاران زال بن بەسەر نیشتمانی و مێلەت!"

ھەسەن عەزازی

وا دیارە کێبێرکی ھەموو پارته سیاسیەکانی عێراق، بە تاییەت لایەنەکانی چوارچێوەی هاوئاھەنگی و سەدری ھێلاک کردوو و بێباریانداو ئاگرەستییکی سیاسی بۆ ماوەیەکی کورت لە نیوانیاندا ھەبێت و بە زووترین کاتیش لە رۆژانی داھاتوو دەنگ بە کابینەکی سوودانی بدرێت. رەنگە سەدر دوا ی کشانەوێ لە پەرلەمان و لە دەستدانی زۆرینە و لاوازبوونی رۆلە ئاینییەکی، لەو تێگەشتبێت کە ناگرێت ھەموو داواکارییەکانی جێبەجێبکری و ھەبوونی ئاگرەستییکی سیاسی بۆ ماوەیەکی کاتی، ھێچ نەبێت ھاوکاری سەدرییەکان بێت بۆ ئەو ی تاوێکو ھەلبژاردنی داھاتوو پێگە و پۆستە بالاکانیان لە نیو دەزگا و دامەزراوەکانی حکومەت بپارێزێت.

چوارچێوەی هاوئاھەنگیش چی دی لە دوورەو تەنیا چاودێری سەرۆکوەیزران و لوتکە ی دەسەلات لە عێراق ناکات و تاوێکو ھەلبژاردنیکی "پێشوخەتە یەکی دیکە" ش دەتوانن ھەندیک لە جەماوەرەکانیان ئاشت بکەن و دەنگەکانیان بە شێوازی زیاد بکەن کە سەدر ناچار بکەن گۆتوگۆیان لەگەڵدا بکات. ھەرۆھە باش لەو ھەش تێگەشتوون کە زۆرینە ی شەقام مۆلکی سەدر و ناگرێت دەست بۆ بەرژەو ھەندییەکانی سەدرییەکان بپارێزێت. ھەر بۆیە ھەر دوو لایەن ھێورکردنەو ی دۆخە کە بۆ بەھێزبوونەو یان بە بپارێکی باش دەبینن، ئەو ھەش بۆ ئامادەبوونیانە بۆ شەپۆلیکی دیکە ی ئالۆزی و مەملانییەکی فراونتر لە نیو مالی شیعەدا.

<https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=1007272> [1]